

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Історичний факультет

Кафедра всесвітньої історії

Дипломна робота

(магістра)

з теми: «Підготовка та реалізація Союзниками десантних операцій у Західному
Середземномор'ї (листопад 1942 – вересень 1944)»

Виконав: студент 2 курсу,

групи Ist1-M23

напряму підготовки (спеціальності)

014 Середня освіта (Історія)

Філіпчук Богдан Олександрович

Керівник Копилов С. А., д-р. іст. н.,
проф.

Рецензент

Кам'янець-Подільський – 2024 року

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ДЖЕРЕЛА, ІСТОРІОГРАФІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	7
1.1. Джерельна база проблеми	7
1.2. Аналіз наукової літератури.....	13
1.3. Методологія дослідження.....	19
РОЗДІЛ 2 ПІДГОТОВКА ТА РЕАЛІЗАЦІЯ СОЮЗНИЦЬКИХ ДЕСАНТНИХ ОПЕРАЦІЙ У ПЕРІОД КОРИННОГО ПЕРЕЛОМУ У ВІЙНІ.....	23
2.1. Міжсоюзницька військово-технічна та оперативно-стратегічна взаємодія у 1940–1942 рр.....	23
2.2. Підготовка, перебіг, результати та наслідки операції «Торч».....	28
2.3. Головні риси Сицилійського десантування Західних Союзників.....	39
РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ ВЕЛИКИХ ДЕСАНТНИХ ОПЕРАЦІЙ НА ЄВРОПЕЙСЬКОМУ МАТЕРИКУ 1943 – 1944 РР.....	48
3.1. Планування висадки десанту на Апеннінському півострові.....	48
3.2. Початкові висадження на материковій Італії.....	55
3.3. Здійснення Анційської десантної операції.....	64
3.4. Здобуття цілковитого контролю над Західним Середземномор'ям в процесі операції «Драгун».....	71
ВИСНОВКИ.....	78
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ.....	83
ДОДАТКИ.....	94

ВСТУП

Актуальність дослідження. Середземномр'я було важливою зоною для обох протиборчих коаліцій Другої світової війни. Для Британської імперії, яку надалі доповнювали нові країни у її протистоянні з Віссю, контроль над морським простором тут відкривав можливості для стратегічного контрнаступу на суші. Вісь же могла використовувати цей регіон як центр для власних наступальних операцій із загальним напрямком на Схід.

Західні Союзники розуміли широту спектру оперативних можливостей, яку їм могло забезпечити досягнення контролю альянсом над Середземноморським театром воєнних дій. Концентрація на західній частині регіону давала змогу прокласти шлях до окупованої території Франції, звідки можна було розгорнути наступ на територію Райху та країни, які були ним окуповані. Такий підхід відкривав для Західних Союзників можливість забезпечення Африканського плацдарму, а в поєднанні з десантною операцією через Ла-Манш, безпосередньо впливав, зокрема, на безпеку Британських островів. Разом із фактором стабілізації фронту, коли можна було б досягнути більшої концентрації сил та засобів для проведення операцій, вказані чинники очевидно й стали визначальними для англо-американської коаліції.

Десантні операції Західних Союзників були яскравим прикладом тодішньої раціоналізації як в управлінні військом, так і в проведенні стратегічного планування. Постійні намагання обійти ворога та сконцентрувати удар у найбільш слабке місце, які були характерні для альянтів, сприяли бойовій ефективності їхнього війська.

Щодо актуальності проблеми для сучасного українського сьогодення, то підкреслюємо, що історична пам'ять є традиційним базисом державної стабільності. Будучи важливом елементом інформаційної війни, вона потребує особливого контролю за її об'єктивністю. Одним із ключових складників ворожої ідеї «руського міра» є міф «великої отечественной війни». Намагаючись шляхом фальсифікацій применшити роль народів, які чинили супротив Гітлеру

та його союзникам, росіяни намагаються відновити та втримати контроль над націями, які були ними раніше окуповані. Тому важливо забезпечити належну протидію планам країни-агресорки, зокрема в освітньому процесі, досягнувши забезпечення формування нових поколінь патріотів України, які здатні критично мислити та бути стійкими до ворожих пропагандистських заходів. Проблематика нашого дослідження є важливою для підтримання ефективності цієї боротьби, особливо зважаючи на євроінтеграційні прагнення України та її плани щодо вступу в Північноатлантичний альянс.

Незважаючи на те, що явище сучасної десантної операції проходило протягом Другої світової війни ще стадію свого становлення, втім, будучи засобом тиску на ворога, а також вирішальним чинником кампаній, десантування Об'єднаних Націй здатні слугувати базою досвіду для планування та здійснення десантних операцій Збройними Силами України. Включення нашого матеріалу до курсів воєнної історії в закладах військової освіти стане вагомим доповненням в контексті професійної підготовки українських підрозділів, а також, зокрема офіцерів, чия діяльність пов'язана з питаннями десантних операцій.

Об'єктом нашої роботи є роль та місце десантної війни англо-американської коаліції в контексті воєнно-стратегічних трансформацій Середземноморського театру.

Предмет дослідження – значні десантні операції військ альянтів у Західному Середземномор'ї.

Хронологічні рамки. Нижньою хронологічною межею є 8 листопада 1942 р., коли розпочалася перша стратегічна десантна операція Західних Союзників під кодовою назвою «Торч». Верхня хронологічну межу було визначено 15 вересня 1944 р. Цього дня англо-американській коаліції вдалося довести до логічного результату своє висадження на Півдні Франції (операція «Драгун»). Додатковою хронологічною межею є середина 1940 р., коли США почали готуватися до вступу у Другу світову війну.

Географічними межами роботи є регіон Західного Середземномор'я. Для деталізації специфіки стратегічного планування Західних Союзників, додатковими географічними рамками є райони Північно-Західної, Центрально-Східної та Південно-Східної Європи.

Мета роботи – охарактеризувати проведення Західними Союзниками десантувань в районі Західного Середземномор'я та з'ясувати їх вплив на перебіг реалізації їхніх планів війни з Віссю.

Для виконання мети дослідження, нами було поставлено наступні **завдання**:

1. Проаналізувати джерельну базу, історіографію та методологію теми дослідження.
2. Розкрити підготовку та реалізацію союзницьких десантних операцій у період корінного перелому у війні.
3. З'ясувати особливості великих десантних операцій на Європейському материку протягом 1943 – 1944 рр.

Наукова новизна роботи. *Вперше* в українській історичній науці було досліджено роль десантних операцій альянтів на західносередземноморському театрі воєнних дій як інструменту досягнення англо-американською коаліцією перемоги над Віссю. Було *уточнено* аспекти, пов'язані з підготовчими етапами та психологічною стороною планування та релізації десантних операцій. *Подальшого розвитку* набули знання щодо значення десантних операцій у війні для англо-американської коаліції.

Практичним значенням роботи є можливість універсального застосування її фактичного матеріалу в закладах загальної середньої або вищої освіти в процесі вивчення історії Другої світової війни, історії військового мистецтва тощо. Значущість розвідки також обумовлена можливістю її використання під час підготовки учнівських повідомлень, проєктів, студентських рефератів, курсових робіт, проведення позаурочних та позакласних заходів з відповідної тематики. Також можливою є інтеграція

фактичного матеріалу в систему профільної військової освіти (військові ліцеї, заклади вищої освіти та ін.).

Дослідження було апробоване на науковій конференції студентів і магістрантів історичного факультету Кам'янець-Подільського національного університету (далі – К-ПНУ) імені Івана Огієнка 9 квітня 2024 р., а також 13 листопада 2024 р. на XVI Міжнародній науково-практичній конференції, яка відбувалася на базі Університету Григорія Сковороди в Переяславі (далі – УГСП).

Публікації. Було видано 2 статті в збірниках наукових праць студентів та магістрантів історичного факультету К-ПНУ імені Івана Огієнка та 1 статтю подано до друку в конференційному збірнику УГСП.

Роботу структуровано на наступні елементи: вступ, 3 розділи (10 підрозділів), висновки, список використаних джерел та літератури (нараховує 101 позицію) і додатки (фотоджерела). Загальний обсяг тексту – 103 сторінки, серед яких 82 сторінки складає основний текст роботи.

ВИСНОВКИ

Воєнні дії у Західному Середземномор'ї в 1942 – 1944 рр. є важливим етапом боротьби Антигітлерівської коаліції з Віссю. В цей час у практичному вимірі відпрацьовувалася стратегічна й бойова взаємодія Західних Союзників. Було проведено близько десяти визначальних десантних операцій, завдяки яким світова скарбниця досвіду військового мистецтва поповнилася новими стратегічними і тактичними досягненнями.

При дослідженні проблеми значний масив джерел був отриманий завдяки тому, що Національні архіви Великої Британії та США удоступнили на своїх сайтах оцифровані копії важливих документів військового діловодства, в яких розкривається аналіз різних етапів десантних операцій. Значну цінність також мають мемуари та щоденники відомих тогочасних політичних діячів, військових командирів вищої, старшої та молодшої ланки, солдатів, які мали стосунок до підготовки, перебігу та реалізації десантних операцій.

Аналіз історіографії проблеми продемонстрував, що вона не стала предметом спеціалізованого розгляду українськими істориками. Лише окремі науковці (А. Харук, В. Голубко, В. Грицюк, Л. Кривизюк та О. Лисенко) згадують окремі з операцій у ширших узагальнюючих працях з історії Другої світової війни. Доробок Західних дослідників є вельми об'ємним, але і їх можна розділити на тих, хто вивчав триваліший період історії війни та конкретно десантувань (Я. Спелер, К. Так, Е. Бівор, М. Гейстінгс, Д. Дворак, Дж. Голланд та ін.) й спеціалістів з конкретних операцій (Б. Гердер – «Торч»; К. Гарланда та Г. Сміта – «Хаскі», М. Трейсі – «Аваланч»; С. Залога, П. Денніс, К. Лорі – «Шінгл»; Е. Такер-Джонс – «Драгун»).

Методологія дослідження ґрунтується на неопозитивізмі, принципах історизму, об'єктивності із застосуванням загальнонаукових та конкретно-історичних методів (історико-генетичний, компаративний, історико-системний, просопографічний, історико-типологічний).

В ході розробки своєї першої великої десантної операції Західні Союзники зосередилися на аспектах стратегічного планування та матеріального забезпечення адже наявність достатньої кількості ресурсів є визначальною рисою, що визначає воєнний перебіг. Саме це дозволило англо-американській коаліції досягнути варіативності під час вибору місця проведення майбутнього висадження. Вагому роль у цьому контексті зіграли США, будучи основою західної коаліції. Зустрічі англо-американських представників ще до вступу Сполучених Штатів Америки у Другу світову війну підкреслюють розуміння невідворотності американським воєнно-політичним керівництвом того, що існувала досить висока ймовірність того, що країні доведеться порушити свій нейтралітет.

Висадження англо-американських військ в Марокко та Алжирі загалом пройшло доволі успішно. Німеччині довелося посилити свій гарнізон в Італії та розпочати перекидання додаткових загонів на допомогу тим, що вели бої з Союзниками в Африці. Важливим політичним наслідком союзницького висадження стала ліквідація Віссю маріонеткового режиму Віші. Відтепер Німеччина мала доступ до військово-морських баз на Середземному морі. Неможливо переоцінити значення операції «Торч» для організації подальших масштабних десантів.

Констатуємо, що план британської сторони десантуватися в районі Північної Африки забезпечив тріумф для англо-американської коаліції. Крім того, результати перебігу операції «Торч» підтверджують важливість досвіду та комплексно продуманої стратегії у воєнному плануванні. Втім, недостаток знань, умінь та навичок щодо безпосередньої реалізації десантних операцій Західними Союзниками все ж вплинув на перебіг операції «Торч», однак, здійснені помилки не стали визначальними щодо результату десантування. Психологічний вплив на супротивника, який став характерною рисою операції, забезпечив успіх десантування та дозволив нівелювати фактор оперативної недосвідченості з боку англо-американської коаліції.

Успіх Об'єднаних Націй в Північній Африці почав закріплювати силовий дисбаланс між протиборчими у війні сторонами, а також де-факто визначив напрямок подальшої стратегії Західних Союзників. Воєнні провали режиму Муссоліні стали одним із чинників, що запустив внутрішні підривні процеси в Італії. Країна, будучи ключовою силою Вісі на Середземномор'ї, зокрема, слугувала для Третього Райху природним прикриттям для її власних територій. Ці чинники обумовлювали її цінність для блоку, паралельно, визначаючи Італію як найбільш перспективну ціль для майбутнього союзницького десантування. Проблеми в ході планування, а також протягом здійснення операції «Хаскі», створювали на різних етапах генези висадження певні кризові явища. Втім, очевидно вихід Італії з Вісі, поєднаний із максимізацією воєнного тиску на Райх як з боку англо-американської коаліції, так і від недостатку ресурсів для заміни Італії у війні, забезпечили перемогу Західних Союзників на Сицилійському півострові. Передбачалося створення плацдармів на південному (американські війська) та південно-східному (британські підрозділи) узбережжі Сицилії з попереднім висадженням повітряного десанту та прикриттям флотом та авіацією.

Повітрянодесантна фаза операції засвідчила низку прорахунків. Погодні умови та неузгодженість дій призвели до значних втрат серед особового складу, зокрема від вогню власної корабельної та зенітної артилерії. Але слід брати до уваги те, що операція «Хаскі» була першим застосуванням, бойовим хрещенням даного роду військ Союзників. Тому вона стала базовим досвідом для тактичної підготовки повітрянодесантних військ не лише США та Великої Британії, але й матеріалом для подальшого уважного вивчення фахівцями військових академій всіх країн. Висадження військово-морського десанту відбулося в умовах несприятливої погоди, що створило додаткові труднощі, але дезорієнтувало противника. Уповільнення наступу Союзників дало можливість німецьким військам організовано евакуюватися через порт Мессіну на Апеннінський півострів.

Взяття під контроль Сицилії та вихід Італії з війни стали індикаторами закріплення стратегічної ініціативи за альянтами. Британці намагалися відстояти доцільність продовження наступальної стратегії альянсом на півдні Європи.

Старт висадження на континентальну Європу відбувся шляхом реалізації у вересні 1943 р. трьох переможних висаджень: допоміжних операцій «Бейтаун» та «Слепстік», а також основної – «Аваланч». Десантування в Анціо було вагомим тактичним досвідом Союзників. З оперативної точки зору десантникам вдалося створити пролом у німецькій обороні. Результатом висадження фактично стало формування альянтами наступального плацдарму. Проте, незважаючи на оперативні переваги, план «Шінгл» не виправдав сподівань, які на нього покладало союзницьке керівництво.

Етап передумов висадження англо-американської коаліції на півдні Франції під кодовою назвою «Драгун» характеризувався проявом неузгодженості серед Західних Союзників. Ідея зміщення наступального вектору коаліційних сил викликала супротив Вінстона Черчилля, який безперечно був обґрунтованим. Висадження англо-американської коаліції на півдні Франції під кодовою назвою «Драгун» є квінтесенцією напрацювань Західних Союзників щодо теорії проведення десантних операцій. Зокрема, вагомим досягненням наступу англо-американської коаліції стало забезпечення свого лівого флангу в Західному Середземномор'ї. Операція «Драгун» разом із іншими просуваннями забезпечила загальне посилення позицій Західних Союзників в Європі.

Отже, десантні операції Об'єднаних Націй у Західному Середземномор'ї мали вагомий вплив на перебіг Другої світової війни, зокрема, на етап корінного перелому, а також сприяли посиленню тиску на Німеччину і її союзників. Вони стали значущим джерелом досвіду для альянтів, підкресливши напрямки, які потребують особливої уваги під час розробки та здійснення десантних операцій. Завдяки вдалій концентрації зусиль та забезпеченні мобільності підрозділів, Західним Союзникам вдалося перетворити висадження

на інструмент, який забезпечив успіх і результат у визволенні територій від агресора.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Джерела

1. Б. а. 3 листів американсько-українських вояків. Ювілейний Альманах 1894 - 1944. 1944. С. 275–285. URL : <https://diasporiana.org.ua/periodika/2228-yuvileyniy-almanah-unsoyuzu-1894-1944/> (Дата звернення : 10.12.2024).
2. Брэдлі О. Н. Записки солдата / перевод с английского В. С. Столбова и Н. Н. Яковлева. Москва : Издательство иностранной литературы, 1957. 608 с.
3. Гейвин Д. М. Воздушно-десантная война / пер. с англ. Москва : Воениздат, 1957. 160 с.
4. Эйзенхауэр Д. Крестовый поход в Европу / пер. с английского Е. М. Федотова. Смоленск : Русич, 2000. 528 с.
5. Alexander H. The Alexander Memoirs, 1940–1945 / Foreword by S. Alexander; Introduction by J. Holland. [Електр. вид.]. URL : https://play.google.com/store/books/details/Alexander_of_Tunis_Alexander_Memoirs_1940_1945?id=MN7LDwAAQBAJ (Date of access : 08.12.2024).
6. Burriss T. M. Strike and Hold: A Memoir of the 82d Airborne in World War II. First ed. N. p. : Potomac Books, Inc., 2001. 254 p.
7. Doughty R. K. Invading Hitler's Europe: From Salerno to the Capture of Göring—The Memoir of a US Intelligence Officer / Introduced and Edited by R. Decher. [Електр. вид.]. URL : https://play.google.com/store/books/details/Roswell_K_Doughty_Invading_Hitler_s_Europe?id=_hIZEAAAQBAJ (Date of access : 08.12.2024).
8. Durnford-Slater J. Commando: Memoirs of a Fighting Commando in World War Two / Preface by N. Barber. Barnsley : Greenhill Books, c/o Pen&SwordBooks Ltd. 2020. 240 p.
9. Grace E. The Perilous Road to Rome & Beyond: The Memoirs of a Gordon Highlander / Foreword by P. Graham. Yorkshire – Philadelphia : Pen & Sword Military, 2022. 208 p.

10. Joss Husky Operation Plans Sicily, Italy P 1. URL : <https://www.scribd.com/document/115820610/Joss-Husky-Operation-Plans-Sicily-Italy-P-1> (Date of access : 10.12.2024).
11. Lambert R., DeFelice J. Every Man a Hero: A Memoir of D-Day, The First Wave at Omaha Beach, and a World at War. N. p. : William Morrow, 2020. 320 p.
12. Origo I. War in Val D'Orcia: An Italian War Diary, 1943–1944 / Introduction by V. Nicholson. New York : The New York Review of Books, 2017. 320 p. (Classics).
13. The National Archives of the United Kingdom. CAB-65-41-8.pdf. URL : <https://discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C9160836> (Date of access : 10.12.2024).
14. The National Archives of the United Kingdom. CAB-65-43-27.pdf. URL : <https://discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C9165221> (Date of access : 10.12.2024).
15. The National Archives of the United Kingdom. CAB-65-43-32.pdf. URL : <https://discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C9165259> (Date of access : 10.12.2024).
16. The National Archives of the United Kingdom. CAB-79-57-10.pdf. URL : <https://discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C9192195> (Date of access : 10.12.2024).
17. The National Archives of the United Kingdom. CAB-79-57-34.pdf. URL : <https://discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C9192219> (Date of access : 09.12.2024).
18. The National Archives of the United Kingdom. CAB-79-57-59.pdf. URL : <https://discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C9192244> (Date of access : 08.12.2024).
19. The National Archives of the United Kingdom. CAB-79-57-60.pdf. URL : <https://discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C9192245> (Date of access : 08.12.2024).

20. The National Archives of the United Kingdom. CAB-79-58-4.pdf. URL : <https://discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C9192250> (Date of access : 09.12.2024).
21. The National Archives of the United Kingdom. CAB-79-58-23.pdf. URL : <https://discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C9192269> (Date of access : 08.12.2024).
22. The National Archives of the United Kingdom. CAB-79-58-24.pdf. URL : <https://discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C9192270> (Date of access : 08.12.2024).
23. The National Archives of the United Kingdom. CAB-79-58-25.pdf. URL : <https://discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C9192271> (Date of access : 08.12.2024).
24. The National Archives of the United Kingdom. CAB-79-61-29.pdf. URL : <https://discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C9192438> (Date of access : 09.12.2024).
25. The National Archives of the United Kingdom. CAB-79-62-24.pdf. URL : <https://discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C9192466> (Date of access : 10.12.2024).
26. The National Archives of the United Kingdom. CAB-79-62-30.pdf. URL : <https://discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C9192472> (Date of access : 10.12.2024).
27. The National Archives of the United Kingdom. CAB-79-62-31.pdf. URL : <https://discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C9192473> (Date of access : 10.12.2024).
28. The National Archives of the United Kingdom. CAB-79-62-32.pdf. URL : <https://discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C9192474> (Date of access : 10.12.2024).
29. The National Archives of the United Kingdom. CAB-79-62-33.pdf. URL : <https://discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C9192475> (Date of access : 10.12.2024).

- 30.The National Archives of the United Kingdom. CAB-79-62-34.pdf. URL : <https://discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C9192476> (Date of access : 10.12.2024).
- 31.The National Archives of the United Kingdom. CAB-79-63-4.pdf. URL : <https://discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C9192483> (Date of access : 10.12.2024).
- 32.The National Archives of the United Kingdom. CAB-79-64-8.pdf. URL : <https://discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C9192517> (Date of access : 10.12.2024).
- 33.The National Archives of the United Kingdom. CAB-79-64-13.pdf. URL : <https://discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C9192522> (Date of access : 08.12.2024).
- 34.The National Archives of the United Kingdom. CAB-79-64-21.pdf. URL : <https://discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C9192530> (Date of access : 08.12.2024).
- 35.The National Archives of the United Kingdom. CAB-79-64-26.pdf. URL : <https://discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C9192535> (Date of access : 08.12.2024).
- 36.The National Archives of the United Kingdom. CAB-79-69-15.pdf. URL : <https://discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C9192647> (Date of access : 10.12.2024).
- 37.The National Archives of the United Kingdom. CAB-79-70-13.pdf. URL : <https://discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C9192675> (Date of access : 10.12.2024).
- 38.The National Archives of the United Kingdom. CAB-79-70-16.pdf. URL : <https://discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C9192678> (Date of access : 10.12.2024).
- 39.The National Archives of the United Kingdom. CAB-79-76-14.pdf. URL : <https://discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C9192836> (Date of access : 08.12.2024).

- 40.The National Archives of the United Kingdom. CAB-79-78-20.pdf. URL : <https://discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C9192892> (Date of access : 10.12.2024).
- 41.The National Archives of the United Kingdom. CAB-79-79-1.pdf. URL : <https://discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C9192893> (Date of access : 10.12.2024).
- 42.The National Archives of the United Kingdom. CAB-79-79-2.pdf. URL : <https://discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C9192894> (Date of access : 10.12.2024).
- 43.The National Archives of the United Kingdom. CAB-79-79-3.pdf. URL : <https://discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C9192895> (Date of access : 10.12.2024).
- 44.The National Archives of the United Kingdom. CAB-79-79-7.pdf. URL : <https://discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C9192899> (Date of access : 10.12.2024).
- 45.The National Archives of the United Kingdom. FO-954-17A-38.pdf. URL : <https://discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C6562312> (Date of access : 08.12.2024).
- 46.The National Archives of the United Kingdom. FO-954-17B-265.pdf. URL : <https://discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C6562473> (Date of access : 10.12.2024).
- 47.The National Archives of the United Kingdom. FO-954-18B-306.pdf. URL : <https://discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C6562820> (Date of access : 09.12.2024).
- 48.The National Archives of the United Kingdom. FO-954-25B-344.pdf. URL : <https://discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C6565511> (Date of access : 09.12.2024).
- 49.The National Archives of the United Kingdom. FO-954-25B-428.pdf. URL : <https://discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C6565573> (Date of access : 09.12.2024).

50. The National Archives of the United Kingdom. FO-954-25B-477.pdf. URL : <https://discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C6565610> (Date of access : 09.12.2024).
51. The National Archives of the United Kingdom. FO-954-32B-278.pdf. URL : <https://discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C6568647> (Date of access : 10.12.2024).
52. The National Archives Catalog. CINCLANT - Aircraft Ops during execution of TORCH. URL : <https://catalog.archives.gov/id/134139574> (Date of access : 09.12.2024).
53. The National Archives Catalog. COMAMPFORLANT - TORCH Operation, comments and recommendations (1 End). URL : <https://catalog.archives.gov/id/134084857> (Date of access : 09.12.2024).
54. The National Archives Catalog. Ely, Colonel Louis. URL : <https://catalog.archives.gov/id/278480397> (Date of access : 09.12.2024).
55. The National Archives Catalog. WAR DEPT - Report of 45th Inf Division, 'HUSKY' Operation. URL : <https://catalog.archives.gov/id/135946446> (Date of access : 09.12.2024).

2. Література

56. Бевин А. 10 фатальных ошибок Гитлера. Москва : Изд-во Яуза, Изд-во Эксмо, 2003. 448 с.
57. Белли В. А, Пензин К. В. Боевые действия в Атлантике и на Средиземном море. 1939–1945 гг. Москва : Военное издательство, 1967. 480 с.
58. Вторая мировая война. Краткая история / руководитель редакции А. С. Гавин. Москва : «Наука», 1985. 592 с.
59. Гейстінгс М. І розверзлося пекло... Світ у війні 1939–1945 років : пер. з англ. Р. Ключка. Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2019. 752 с.
60. История Второй мировой войны 1939-1945. Том 7. Завершение коренного перелома в войне / гл. ред. Б. Г. Соловьев. Москва : Военное издательство Министерства обороны СССР, 1976. 552 с.

61. Історія війн і військового мистецтва: у 3-х т. Т. 3. Від масових армій до відродження професійних армій (XX – початок XXI ст.) / відпов. ред. Л. Войтович. Харків : Фоліо, 2023. 783 с. : іл.
62. Китс Дж. История Италии. Москва : Астрель, 2012. 246 с.
63. Лиддел Гарт Б. Г. Вторая мировая война. Москва : АСТ, Санкт-Петербург : Terra Fantastica, 1999. 944 с.
64. Пилюпович Т. В. Українці у складі Армії генерала Андерса в роки Другої світової війни : дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 / Пилюпович Тарас Васильович. Рівне, 2014. 234 с. URL : https://chtyvo.org.ua/authors/Pylypovych_Taras/Ukrainci_u_skladi_Armii_henerala_Andersa_v_roky_Druhoi_svitovoi_viiny/ (Дата звернення : 10.12.2024).
65. Роскилл С. У. Флаг Святого Георгия: Английский флот во Второй мировой войне / пер. с англ. А. Больных. – Москва : ООО «Фирма «Издательство АСТ», 2000. 560 с.
66. Самсонов А. М. Вторая мировая война. Москва : Наука, 1985. 584 с.
67. Скробач Б. Вермахт та добровольці Німеччини 1933-1945 рр. Армії, корпуси, дивізії. Військово-історичний нарис. [Електронний текст: редактор Microsoft Word; шрифти: Monotype Corsiva № 14, № 26 Times New Roman № 12, № 13,5, № 16, № 20, Arial № 12, № 20; інтервал 1; 357 с.]. URL : https://chtyvo.org.ua/authors/Skrobach_Bohdan/Vermakht_ta_dobrovoltsi_Ni_mechchyny_1933-1945_rr_Armii_korpusy_dyvizii/ (Дата звернення : 10.12.2024).
68. Типпельскирх К. фон. История Второй мировой войны. Крушение. Москва: Вече, 2020. 592 с.: ил. (Военные мемуары).
69. Філіпчук Б. Вплив операції «Драгун» на перебіг Французької кампанії Західних Союзників 1944 року. Наукові праці студентів історичного факультету Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. 2023. Вип. 20. Ч. 2. С. 47–50.

- 70.Філіпчук Б. Операція «Шінгл» 1944 року. Наукові праці студентів історичного факультету Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. 2024. Вип. 21.Ч. 1. С. 158–163.
- 71.Франц М., Харук А. Середземноморське перехрестя : моногр. Харків : Фоліо, 2020. 347 с. : іл. (Великий наук. проєкт).
- 72.Хрестоматия по новейшей истории. Том II. 1939-1945. Документы и материалы / под ред. Б. Г. Гафурова, Л. И. Зубока и др. Москва : Издательство социально-экономической литературы, 1960. 768 с.
- 73.Addington L. H. The Patterns of War Since the Eighteenth Century. 2nd Ed. [Електр. вид. Format : PDF]. URL : <https://store.kortext.com/ebook/the-patterns-of-war-since-the-eighteenth-century-9780253111098-pdf> (Date of access : 09.12.2024).
- 74.Andrew C. The Secret World: A History of Intelligence. [Електр. вид. Format : EPUB]. URL : <https://store.kortext.com/ebook/the-secret-world-9780241305225> (Date of access : 09.12.2024).
- 75.Beevor A. The Second World War. London : Wiedenfeld & Nicolson, 2014. 1024 p.
- 76.Black J. Strategy and the Second World War: How the War Was Won, and Lost. London : Robinson, 2021. 316 p.
- 77.Chant C. The Encyclopedia of Codenames of World War II. [Електр. вид.]. URL : https://play.google.com/store/books/details/Christopher_Chant_The_Encyclopedia_of_Codenames_of?id=eTaMAQAAQBAJ (Date of access : 08.12.2024) (Routledge Revivals).
- 78.Chasseaud P. Mapping the Second World War. Bishopbriggs : HarperCollins Publishers, 2015. 304 p.
- 79.Dunning J. When Shall Their Glory Fade?: The Stories of the Thirty-Eight Battle Honours of the Army Commandos / Foreword by Countess Mountbatten of Burma. [Електр. вид.]. URL :

- https://play.google.com/store/books/details/James_Dunning_When_Shall_Their_Glory_Fade?id=jH6jAwAAQBAJ (Date of access : 10.12.2024).
- 80.Dworak D. D. War of Supply: World War II Allied Logistics in the Mediterranean. [Електр. вид. Format : EPUB]. URL : <https://store.kortext.com/ebook/war-of-supply-9780813183800> (Date of access : 08.12.2024).
- 81.Garland A. N., Smyth H. M., Blumenson M. Sicily and The Surrender of Italy. Washington, D. C. : Center of military history. United States Army, 1993. 609 p.
- 82.Grehan J. Combined Operations: An Official History of Amphibious Warfare Against Hitler's Third Reich, 1940-1945 / Compiled & Introduced by J. Grehan. [Електр. вид.]. URL : https://play.google.com/store/books/details/John_Grehan_Combined_Operations?id=duSdEAAAQBAJ (Date of access : 10.12.2024).
- 83.Haskew M. E. Order of Battle: Western Allied Forces of World War II. London : Amber Books Ltd, 2009. 192 p.
- 84.Herder B. L. Operation Torch 1942: The Invasion of French North Africa. [Електр. вид.]. URL : https://play.google.com/store/books/details/Brian_Lane_Herder_Operation_Torch_1942?id=gs4vDgAAQBAJ (Date of access : 08.12.2024).
- 85.History of Tank Warfare: From World War I to the Present Day / General editor : S. Hart. London : Amber Books Ltd, 2019. 224 p.
- 86.Holland J. The Desert War. London: Ladybird Books Ltd, 2018. 52 p. (A Ladybird Expert Book).
- 87.Kelly J. Saving Stalin : Roosevelt, Churchill, Stalin, and the Cost of Allied Victory in Europe. First Edition. New York : Hachette Books, 2020. 384 p.
- 88.Laurie C. D. Anzio: The U.S. Army Campaigns of World War II. [Електр. вид.]. URL : https://play.google.com/store/books/details/Clayton_David_Laurie_Anzio_The

- [_U_S_Army_Campaigns?id=q_JmAAAAMAAJ](#) (Date of access : 10.12.2024).
89. Porter D. Identification Guide: World War II Tanks: Western Allies 1939 – 45: Poland, Belgium, France, Britain, Canada, United States. London : Amber Books Ltd, 2022. 192 p.
90. Sangster A., P. P. Batistelli. Flawed Commanders and Strategy in the Battles for Italy, 1943–1945. [Електр. вид.]. URL : https://play.google.com/store/books/details/Andrew_Sangster_Flawed_Commanders_and_Strategy_in?id=fKKtEAAAQBAJ (Date of access : 10.12.2024).
91. Speller I., Tuck C. Amphibious Warfare: Strategy & Tactics from Gallipoli to Iraq. Upd. Amber ed. London : Amber Books Ltd, 2014. 192 p.
92. Stilwell A. Secret Operations of World War II. London : Amber Books Ltd, 2018. 224 p.
93. The Cambridge Illustrated History of Warfare / Edited by G. Parker. Second edition. [Електр. вид. Format : PDF]. URL : <https://store.kortext.com/ebook/the-cambridge-illustrated-history-of-warfare-9781316859445-pdf> (Date of access : 10.12.2024).
94. Theotokis N. Airborne Landing to Air Assault: A History of Military Parachuting. [Електр. вид.]. URL : https://play.google.com/store/books/details/Nikolaos_Theotokis_Airborne_Landing_to_Air_Assault?id=rLLfDwAAQBAJ (Date of access : 10.12.2024).
95. Tucker-Jones A. Operation Dragoon: The Liberation of Southern France, 1944. [Електр. вид.]. URL : https://play.google.com/store/books/details/Anthony_Tucker_Jones_Operation_Dragoon?id=g2PNDwAAQBAJ (Date of access: 10.12.2024).
96. Tucker-Jones A. The Battle for the Mediterranean: Allied and Axis Campaigns from North Africa to the Italian Peninsula, 1940-45 / Foreword by G. Roberts. [Електр. вид.]. URL : <https://play.google.com/store/books/details?id=1iQ9EAAAQBAJ> (Date of access : 10.12.2024).

97. World War II: Infographics / General editor : J. Lopez; Foreword by J. Fenby; Transl. from French by L. Dane. London : Thames & Hudson Ltd, 2021. 192 p.
98. Zaloga S. J. Anzio 1944: The beleaguered beachhead / Illustrated by P. Dennis. [Електр. вид.]. URL : https://play.google.com/store/books/details/Steven_J_Zaloga_Anzio_1919?id=seUbDAAAQBAJ (Date of access : 10.12.2024).

3. Інтернет-ресурси

99. Tracy M. Operation Avalanche: Prelude to Stalemate a Case Study in Operational Art. Defence Technical Information Center (.mil). URL : <https://apps.dtic.mil/sti/citations/ADA298121> (Date of access: 09.12.2024).
100. Operation Slapstick. Codenames: Operations of World War II. URL : <https://codenames.info/operation/slapstick/> (Date of access: 09.12.2024).
101. Operation Baytown, The Calabria Landings, September 3rd 1943. The Relay System. URL : http://www.relaysystem.co.uk/1943_Operation_Baytown.pdf (Date of access: 09.12.2024).